

Mugultorik

ERAST PARMASTO

Eestis kaitset pälvivade liikide seas leidub oma levila piiril kasvavaid suuri haruldusi, kes on ohustatud oma sarnasuse tõttu tavaliste seentega või jäävad nad käidavates kohtades jalgu. Nendele tunnustele vastab ka Eestis teise kategooria kaitsealune, punase raamatu nimestikus äärmiselt ohustatuks peetav mugultorik *Polyporus tuberaster* (Pers.) Fr.

Mugultorik on väga sarnane meil tavalise soomustorikuga (*Polyporus squamosus*), kuid kasvab erinevalt sellest maapinnal, mitte tüvedel ega kändudel. Ta on väiksem, läbimõõt 4–12 cm, kuni ühe sentimeetri paksune, harilikult enam või vähem tsentraalse ehk keskse jalaga, kasvab üksikult või mõnikord kahe- või isegi kolmekaupana. Ooker- või kollakaspruunil ülaküljel on nagu soomustorikulgi tumepruunid, kuid mõnikord püstisema tipuga soomused; poorid on mõlemal liigil suured, piklikult nurgelised. Kübara serv võib mõnikord olla ripseline, see on aga ebakindel tunnus; hiljem pöördub serv veidi sissepoole.

Peamine erinevus on viljakeha kasvamine mullas paikneval sklerootsiumil ehk seenemügaral, mis on mustjas, 5–40 cm läbimõõdus, või on siis seene jalg seenemügarat meenutavalt paksenenud. Seenel on mõnikord hästi, teistel juhtudel kehvalt märgatav ühendus mulda süvenenud lehtpuude lagunevate-mädanevate juurtega [1], millel ta tekitab valgemädanikku.

Mugultorikut kogudes võivad seenemügarad jääda märkamata, kui need on sügaval mullas. Lõunamaades, näiteks

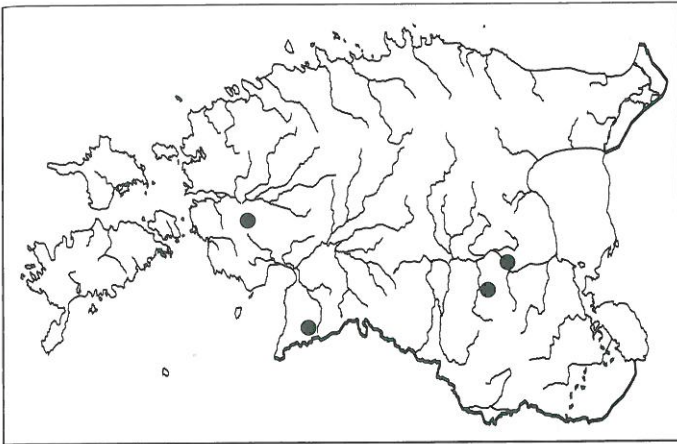
Mugultoriku viljakeha madalalt rohtunud pargis Tartumaal 3. juunil 2008.

Tartu juurest 28. juulil 2009 maapinnal kasvavana leitud mugultorik.

Sama, külgvaade; näha on mullas arenev veel väike sklerootsium ja samalaadne harunenud kübarajalgade alus.

Mugultoriku leiukohad Eestis.

Itaalias, võivad need kasvada viie-, erandjuhtudel kuni viieteistkümnecilosteks. Sklerootsiumist kasvatatakse mitmel maal (Itaalia, USA jt.) kodus või koduõues söögiseentena noori viljakehasid. Heale maitsele lisaks on kõrgelt hinnatud nende nõrka puuvilja- ja lillilõhna.

On leitud ka mugultorikuid, kes ei ole sklerootsiume moodustanud, nagu ka sklerootsiume ilma viljakehadeta (mis on ju erinevalt mitmeaastastest seenemügaratest lühiealised). Põhjapoolsemates maades on leitud eksemplare, mille sügavalt maasse juurdunud jalg on ebaühtlaselt mügarjalt jämenenud-puhetunud, välispinnal mustjas. Selline oli ka Eestis, Tartu juures ainus hoolsamalt uuritud isend, mille põhjalikumast lahtikaevamisest hoidusime. Võimalik, et ka Eestis kasvab see liik ilma ümaraid sklerootsiume moodustamata.

Samas kasvanud noor, sklerootsiumi meenutavalt mügarliku, pikalt mullas kasvanud jalaga mugultorik.

Soomustorik (*Polyporus squamosus*) kasvab ikka ja alati puutüvel või kännul. Lääne-Virumaa, 4. september 2007.

Soomus- ja mugultoriku suur sarnasus hõlmab ka mitut mikroskoopilist tunnust, näiteks eoste suurust. Molekulaarsete (DNA) tunnuste kasutamine torikulüükide fülogeneetilises analüüsis näitab aga kindlalt, et mugultorik ja soomustorik kuuluvad eri liikidesse [2].

Mugultorikut on leitud Euroopast, Aasiast, Põhja-Ameerikast peamiselt sooja suvega aladelt salumetsades; Lõuna-Euroopas ja Taanis leidub teda kohati rohkesti, märgatud on teda ka Madalmaadel ja Suurbritannias; Norras väga haruldane. Eestist kagus on kõige ligem leiukoht Venemaa Kurski oblastis, idas – Tatarstanis. Eestist on seda seent leidnud Leif Ryvardeen 1989. aastal Nigula looduskaitseala põhjaosa salumetsast ning ühest Põhja-Pärnumaa kirikaaist, 2007. ja 2008. aastal aga Erast ja Ilmi Parmasto kahest Tartumaa pargist.

Mis ohustab Eestis mugultorikut? Ligne sarnasus soomustorikuga, kelle kui eluspuude tüvemädaniku tekitaja viljakehasid võidakse hävitada – asjatus lootuses, et üksikisendite kahjustamine seene levikut piirab või kahjustust vähendab. Küllap võivad viljakehi üles korjata ka uudishimulikud, kuid see ühekordne tegevus ei hävita veel kogu seent. Parkide eest hoolitsejail tuleb looduskaitsetel saadud teave seene leiukohtade kohta meeles pidada ja hoiduda seene kasvukoha ülehooldamisest. ■

1. Jahn, Hermann 1980. Der Sklerotien-Porling, *Polyporus tuberaster* (Pers. ex Fr.) Fr. (*P. lentus* Berkeley). – Westfälische Pilzbriefe 11 (7): 125–144.
2. Sotome, Kozue et al. 2008. Phylogenetic relationships of *Polyporus* and morphologically allied genera. – Mycologia 100 (4): 603–615.

Erast Parmasto (1928) on mükoloog. Seenevana.